OPTION INTERNATIONALE DU BACCALAUREAT
SESSION 2015

SECTION : DANOISE

EPREUVE : LANGUE-LITTERATURE

DUREE TOTALE : 4 HEURES

Le dictionnaire unilingue dans la langue de la section est autorisé.
Les dictionnaires sous forme électronique ne sont pas autorisés.

Vælg én af de to nedenstående opgaver:

Opgave 1:

"Heksekunster"

Der ønskes en analyse og fortolkning af novellen "Heksekunster" af Gyrdir Elíasson (født 1961) fra novellesamlingen *Mellem træerne* (2011). I din besvarelse skal du bl.a. karakterisere jeg-fortælleren og novellens virkelighedsfremstilling. Perspektiver novellen til realismen.

Find selv en overskrift til din besvarelse.

Tekst 1: "Heksekunster" fra novellesamlingen *Mellem træerne* (2011) skrevet af Gyrdir Elíasson

Opgave 2:

"Ironiens eftervirkninger"

Der ønskes en redegørelse for de væsentligste synspunkter i artiklen "Behøver jeg at mene det?" (tekst 2) og en karakteristik af argumentationen. I forlængelse af din redegørelse skal du diskutere synspunkterne og konsekvenserne af det ironiske sprog.

Brug opgavetitlen "Ironiens eftervirkninger"

Tekst 2: "Behøver jeg at mene det?" fra *Politiken* (25. oktober 2005) skrevet af Bettina Frank Simonsen

Tekst 1: "HEKSEKUNSTER" fra novellesamlingen *Mellem træerne* (2011) skrevet af Gyrdir Eliasson

Jeg har kun en enkelt gang dyrket sort magi. Det er længe siden, men jeg husker alligevel udmærket, hvordan det gik til, at jeg kastede mig ud i dette tvivlsomme tidsfordriv.

Jeg havde i et stykke tid givet mig af med at skrive poesi og var netop blevet færdig med et manuskript til en digtsamling, havde sat det i en nydelig mappe med et billede på omslaget, som jeg selv havde lavet, og viste det til de af mine venner, som jeg mente kunne have bare en antydning af interesse for digte. De fleste af dem var ret positive over for mit produkt. En enkelt skilte sig dog ud. Han var nogle år ældre end jeg og arbejdede som mælkechauffør, men var meget interesseret i poesi. Jeg lod ham have manuskriptet i et par dage, så han kunne læse det, og da jeg kom hen til ham for at hente det, kunne jeg mærke, at noget ikke var, som det skulle være.

"Læste du manuskriptet?" sagde jeg.

"Ja, det gjorde jeg," sagde han.

"Og hvad synes du?" spurgte jeg. Jeg brød mig ikke om hans ansigtsudtryk.

"Det her er fuldstændig håbløst," sagde han.

"Håbløst? " sagde jeg og troede knap mine egne ører. Jeg havde haft vældig stor respekt for ham, hvad angik poesi i almindelighed, men nu sagde han, at mit manuskript var håbløst. Jeg vidste, at det i hans mund betød *håbløst.*

Det virkede overvældende på mig. Det kunne han godt se, men han forsøgte ikke at milde dommen, som allerede var fældet og urokkelig.

"Jeg bliver nødt til at gå," sagde jeg og snuppede digtbunken fra bordet.

"Vil du ikke have kaffe?" spurgte han.

Jeg svarede ham ikke, men gik ned ad trappen i retning af gadedøren. Han råbte et eller andet efter mig, men hvad hørte jeg ikke.

*

Den pågældende mælkechauffør boede i et hus nede ved vandet, en bygning i to etager, hvoraf han boede i den ene, mens der i den anden var en forretning med brugte møbler. Samme aften som jeg havde været henne hos ham og modtaget afgørelsen, gik jeg ned til hans hus igen. Det var blevet temmelig sent, og jeg bankede ikke på. Jeg gik ned på søsiden af huset, som ikke havde nogen have omkring, så jeg kunne gå helt hen til det. Først kiggede jeg et øjeblik ind ad vinduerne til møbelforretningen og fik bl.a. øje på en skrigende gul Chesterfieldsofa[1], som jeg godt kunne tænke mig at have. Jeg besluttede at se nøjere på den næste dag. Men dér, ved muren, begyndte jeg at koncentrere mig om det, som jeg i virkeligheden havde tænkt mig at gøre. Jeg stillede mig lige neden for soveværelsesvinduet hos min ven mælkechaufføren og håbede, at han var gået til ro. Det anså jeg for sandsynligt, for han skulle møde, før fanden fik sko på, og ud på landet for at hente mælk.

kontra

Jeg begyndte at mumle et eller andet i sommeraftenen. Der var næsten helt lyst og sandt at sige vel knap nok tilstrækkelig stemning til sort magi, med det blå, blikstille hav nedenfor og det endnu mere blå fjeld ovre på den anden side af det i den lette dis. Det stod mig ikke ganske klart, hvad det var, jeg mumlede. Det var nogle ord, som jeg havde fundet i en bog, men meningen var, at de skulle dræbe den, som de rettedes mod. Jeg mindedes dunkelt at have læst, at Gurdijeff, den armenske mystiker, havde dræbt en okse via mental energi på syv kilometers afstand. Her drejede det sig kun om nogle få meter. Jeg koncentrerede mig om for mit indre blik at se den sovende mælkechauffør og forsøgte at standse hans hjerteslag med

stemning

– ikke seriøst

[1] Læderbetrukket sofa fremstillet i 1900-tallet og opkaldt efter en forfatter og politiker

telepati[2] og forbandelser. Jeg havde fuldstændig glemt, at han havde været min ven. Jeg blev ved med dette længe og glemte tid og sted, så meget levede jeg mig ind i denne vision af ham i sin seng, imens jeg forsøgte at dræbe ham med forbitret energi fra et eller andet sted dybt nede i mit sind. Jeg mumlede de ord, jeg havde lært udenad efter bogen, og forsøgte at blande dem omhyggeligt sammen med min bitterhed. Det gik glimrende, kunne jeg mærke. Jeg var sikker på, at der foregik et eller andet, og jeg misundte ikke den, der lå oppe i sengen og modtog disse beskeder. Atter og atter forsøgte jeg at se for mit indre blik, hvordan hans hjerte omsider standsede endeligt.

Efter et stykke tid mente jeg at have gjort nok.

Jeg kastede et blik op mod vinduet, ligesom for at sige farvel. Nu følte jeg mig meget lettere, og hidsigheden havde forladt mig. Et øjeblik fortrød jeg næsten at have dræbt min ven for så lidt. LA

Så gik jeg ned til havet og glemte halvt om halvt, at jeg lige havde slået et menneske ihjel. LA Det var ud på natten og havet spejlblankt. Ingen ude at gå. Det var, som om jeg var det eneste menneske, der var i live i hele byen. Et kort øjeblik havde jeg det, som om jeg befandt mig dér som den eneste overlevende efter en mærkelig katastrofe, der havde udslettet alle undtagen mig. syg fantasi

Så gik jeg hjem og faldt i en behagelig søvn. LA

Min vens pludselige død skænkede jeg ikke en tanke. LA

Sindsyg.

*

Dagen efter kom jeg alligevel til at spekulere en del over det alt sammen. Ikke mindst fordi han nu ikke var mødt på arbejde i morges, sådan at de havde fået problemer med at få chauffører i andelsmejeriet. Jeg havde arbejdet hos dem en sommer og havde på denne måde lært min ven at kende. Jeg bekymrede mig i det hele taget om virksomheden efter mit sommerjob, jeg havde på en eller anden måde dannet mig en særlig tilknytning til mælk og ost. Sandsynligvis var det en form for nostalgi. Da jeg var lille, ventede jeg i stalden hos min bedstemor på, at hun skulle blive færdig med at håndmalke køerne. Så stod jeg med en revnet, blomstret drikkekande, som bedstemor plejede at stikke ned i sin spand efter malkningen og række mig. Jeg drak den pattevarme mælk af kanden i ét drag.

Nu lå min ven og var død hjemme i sin seng, og der var ingen, der vidste noget. Sådan gik dagen, jeg var blevet temmelig urolig på grund af det her, men fortalte ikke til nogen, at jeg havde slået et menneske ihjel i går aftes, et samtaleemne, der da også ville have ført adskilligt med sig. under-drivelse

metafor

Om aftenen sad jeg fuldstændig som på nåle og gik ned til hans hus, ligesom for at undersøge sagen. Han havde længe boet for sig selv i lejligheden oven på møbelforretningen. I dagens løb havde jeg været så rastløs, at jeg helt havde glemt at spørge mig for om Chesterfieldsofaen, men nu kiggede jeg igen ind ad vinduet. Sofaen var væk. – vigtigt?

Jeg bandede i det stille.

metafor

Det var mørkere foroven end aftenen forinden, himlen var tung af skyer, og jeg mærkede spredte regndråber falde på mit ansigt, da jeg gik hen til mælkechaufførens dør. Jeg bankede på. Jeg syntes, det var mærkeligt, at jeg gjorde det, for jeg vidste jo, at han ikke kunne svare. Alligevel bankede jeg igen, da han ikke med det samme kom ud og lukkede op. Jeg skulle lige til at gribe fat i håndtaget og finde ud af, om der var låst, da døren blev åbnet.

Han stod i døråbningen, lignede sig selv.

Jeg kiggede på ham uden at kunne sige et ord.

"Du kommer igen?" sagde han, en smule forundret, men ikke uvenligt. plotwist

"Ja" sagde jeg.

---

[2] Overførsel af tanker eller følelser mellem to personer uden brug af de kendte sanser. Eksistensen af telepati anses endnu ikke for videnskabeligt bevist.

hvad? i tvivl om han har kunne mærke noget eller ej

"Det er godt, at du ikke lod dig gå på af det i går," sagde han.
"Ja" sagde jeg.
"Vil du have kaffe nu?" spurgte han.
"Ja" sagde jeg for tredje gang.
Efter dette har sort magi stået lavt noteret hos mig, på listen over gamle beskæftigelser, som helt fortjent er i udryddelsesfare. Manuskriptet, som var årsag til forsøget, smed jeg ud, og jeg har ikke siden da givet mig af med at skrive poesi.

helt normalt

Tekst 2: Behøver jeg at mene det? fra *Politiken* (25. oktober 2005) skrevet af Bettina Frank Simonsen[3]

Ironi gennemsyrer sproget og især ungdomskulturerne som signal for distance, (selv)kritik, kynisme - nu også som dobbelt, ja, tredobbelt ironi. Er ironien det tænkende menneskes redning fra klicheen - eller enden på ethvert ansvar for eget udsagn?

Casper Christensen[4] oser af det, P3's[5] univers er fuld af det, sitcomfiguren Chandler fra 'Friends' er en sand mester i det, men det stopper slet ikke der. I dag kan man synge med på hele teksten til 'Den knaldrøde gummibåd'[6], smutte ud til lidt fyraftensstrip med drengene og sende hardcore pornobilleder rundt på kontoret. Man kan have en plakat af Blake fra 'Dollars' hængende over skrivebordet, råbe 'perker' i en hilsen til en mørklødet kammerat og 'møgso' efter en veninde, alt sammen iført den gamle lyserøde Lacostetrøje og helt uden skam eller fare for at blive anklaget for dårlig smag. Det er måden, man sætter voks i håret på, måden, man bærer sine cowboystøvler på, og da jeg til en større fest for nylig kiggede ud på dansegulvet, spekulerede jeg på, om ikke det også er måden, man danser på.

Det er ironi, jeg taler om, og det er meget mere omfattende, end sådan som det beskrives, når man slår ordet op i Gyldendals Fremmedordbog: "Fra græsk: eironeia forstillelse. Udtryksmåde ved hvilken man med skjult, fin spot[7] siger det modsatte af hvad man egentlig mener".

For ironi er ikke bare det at sige det modsatte af det, man mener, men er en måde at anskue verden på, som i dag kan siges at være så fremherskende, at vi alle er blevet ironikere. Ironi er ikke bare skyld i mængden af lidet kønne truckerkasketter, T-shirts, der reklamerer for alt fra vaskepulver til kakaomælk, og plakater, der opfordrer til at banke en heteroseksuel, men er også blevet en politisk, retorisk og æstetisk strategi, der kan gøre det utroligt svært at vide, hvad folk egentlig mener om alt fra politik og ligestilling til Christiania[8] og præsident Bush. Ironi spiller ind på hele vores mediebillede og måden, hvorpå vi i dag aflæser ethvert æstetisk produkt - det være sig film, litteratur eller kunst. Men hvad er denne her ironi for noget, der fylder så meget?

(...)
Kierkegaard[9] beskriver ironiens forførende frihed i 'Om Begrebet Ironi' fra 1841, hvor han også beskriver, hvordan en ironisk tone kunne give én "anseelse af at være dannet, at have blik på livet, forstand på verden", og betegne "én for de indviede som medlem af et vidtudstrakt åndeligt frimureri[10]". Ironikeren bruger ironi til at hæve sig op over virkeligheden, til "at være fri over den", som Kierkegaard skriver. Ironikeren finder frihed ved at så tvivl om virkelighedens autenticitet.

(...)
Men Kierkegaard skriver også om ironiens ansvarsløshed, og det er netop denne del af vores postmoderne ironiske adfærd, som ironiens kritikere er ude efter. Det forførende ved ironien, ifølge Kierkegaard, er jo netop, at virkeligheden mister sin vægt. Ved at bruge ironien

---

[3] Bettina Frank Simonsen er cand. mag. i engelsk og filmvidenskab
[4] Casper Christensen (født 1968) er en dansk stand-up-komiker, skuespiller og tv- og radiovært.
[5] Radiostation på Danmarks Radio med populærmusik for unge
[6] Kendt sang fra Dansktoppen fra 1970 sunget af en kendt Dansktopsanger Birthe Kjær
[7] Latterliggørelse
[8] Et område i bydelen Christianshavn i København og et område kendt som en fristad
[9] Søren Aabye Kierkegaard (1813-1855) dansk teolog, filosof og forfatter.
[10] Sammenslutning eller kreds der forholder sig lukket over for omverdenen

distancerer man sig fra verden og mærker en befriende intethed. Når man ikke kan regne med det, der siges eller det, der gøres, er den enkelte i ord og gerning på en måde befriet for tingenes forpligtende betydning.

Ironien som sådan gør fri, men tager ikke stilling til det omgivende. Man kan illustrere det ved mødet mellem kritikere af rap- og hiphopmusikkens sprogbrug og de unge, der enten producerer eller lytter til den. Rap- og hiphopmusikgenren benytter sig af nogle stereotype fremstillinger af kønnene, men som oftest med et glimt i øjet. Kvinder er bitches, kællinger og møgludere, tænker kun på at se godt ud - og så på mænd, naturligvis, og allerhelst alfahannen[11] iblandt dem. Til dem, der måtte mene, at kvindeportrætterne er afstumpede og sexistiske, kan man kun sige, at det er de alligevel ikke. For, som eksempelvis Jokeren[12] siger, "ordene skal ikke tages så bogstaveligt". Det er svært at hive de feministiske skarpskud frem, når hele den ironiske diskurs[13] gør opmærksom på, at alt siges i anførselstegn. Straks tager man sig jo ud som en af dem, der ikke har forstået ironien.
Ironi gør det på den måde muligt at sige nærmest hvad som helst. I stedet for holdninger kommer det til at handle om hvem, der er indviet i det ironiske fællesskab og hvem, der ikke er.

De tog fejl, de, der mente, at ironien døde den septemberdag i 2001. Hvis den var væk fra medierne i et par dage derefter, er den i hvert fald på alle måder vendt tilbage og fylder mere og mere i et mediebillede, der i stigende grad forudsætter, at beskueren automatisk vil forholde sig ironisk til ethvert budskab. Men når den nu altid har været der, ironien, hvorfor er den så blevet mere dominerende i dag?

Det giver forfatter og kritiker Umberto Eco[14] en god forklaring på. Han illustrerer situationen ved at fortælle om den postmoderne mand, som forelsker sig vanvittigt i en kvinde af samme tid. Han kan ikke sige til hende, at han er "vanvittigt forelsket" i hende, selv om det er sådan, han har det. For, som Eco siger, "han ved, at hun ved (og hun ved, at han ved), at disse ord allerede er skrevet af Barbara Cartland[15]". At komme med en sådan kærlighedserklæring ville være som at genbruge ord, der allerede på det grundigste er blevet misbrugt til ukendelighed.

Men der er en løsning på det postmoderne problem, og det er her, ironien kommer ind i billedet. Han kan sige til hende: "Som Barbara Cartland ville sige det, så er jeg vanvittigt forelsket i dig". Således, siger Eco, vil han have undgået en "falsk uskyld", og det er lykkedes ham at sige det, som han gerne ville sige: At han elsker hende, men at han elsker hende i en tid, hvor al uskyld er tabt. Med bevidstheden om, at hans erklæring allerede er devalueret på forhånd, tager den postmoderne mand sine selvbevidste forholdsregler og sætter kærligheden i anførselstegn.

(...)
Manden har sikkert svært ved at tro på den store forelskelse, som er blevet misbrugt af romanblade, diamantreklamer, Hollywoodfilm og alt andet mellem himmel og jord, der har villet sælge ting i kærlighedens navn. Hans behov for, så at sige, at sætte sin kærlighedserklæring i citationstegn er et udtryk for en dyb mistro til det, han har lyst til at sige. Han taler ganske vist stadig om kærlighed, men om kærligheden som noget, der allerede

[11] Den førende han i en dyreflok
[12] Jokeren (f. 1973) er en dansk rapper kendt for sine sexistiske tekster om kvinder
[13] Drøftelse eller diskussion
[14] Umberto Eco (født 1932) Italiensk kommunikationsforsker og forfatter, uddannet i filosofi og æstetik.
[15] Barbara Cartland (1901-2000) britisk forfatter. Storproducent af kærlighedsromaner, som karakteriseres som romantisk triviallitteratur

er en parodi.

(...)
Danskere benytter sig i meget høj grad af en meget indforstået ironi, noget, der kan gøre det meget besværligt at kommunikere, hvis man, som udlænding for eksempel, ikke er indviet i den undertekst, som der hele tiden refereres til. Så snart man er havnet i en kreds af danskere, der mener at være en smule på bølgelængde med hinanden, kan man ikke regne med et ord af det, der siges - alt skal afkodes og vendes om, det handler om tonefald, tryk på stavelser, kropssprog eller måske bare en lille overdrivelse af en lyd.

Nogle gange vil betydningen af et ord være at finde i lige nøjagtig det modsatte af det, der siges, men det kan man ikke være sikker på. Ofte er det eneste, man kan regne med, at det, der menes, ikke er det, der bliver sagt. Men det er bestemt heller ikke sikkert, og da slet ikke i en tid, hvor man, især blandt unge, begynder at kunne tale om 'dobbeltironi' eller 'tripeironi'. Dobbeltironi vil sige, at man faktisk siger det, man mener. Men altså dobbeltironisk. Man siger for eksempel noget, det normalt ikke er pænt at sige: "Sikke en forfærdelig frisure, du har fået". Man mener ikke, at frisuren i virkeligheden er pæn. Man mener faktisk, at den er grim, som man siger, men man siger det med en ironisk undertekst, der skal fortælle "det her siger jeg faktisk ikke, for det kan jeg simpelthen ikke tillade mig". Tripeironi er igen en grad længere ude, og så begynder det seriøse afkodningsapparat virkelig at skulle finpudses.

Ironi er lige så stille ved at blive en standard for vores kommunikation og ikke den befrielse fra mening, som Kierkegaard talte om. Det spændende er, hvad der sker, når vi alle er ironikere, og kan man så overhovedet blive ved at tale om ironi, når ironi bliver normen, og spændingsforholdet mellem, hvornår der tales ironisk, og hvornår en tekst skal tages bogstaveligt forsvinder? I en popkultur og især i en ungdomskultur, hvor man hele tiden citerer fra andre tider, tekster, popsange og film, er snart enhver handling og ethvert ord sat i anførselstegn, og underteksten er, at "jeg gør slet ikke det, som det ser ud, som om jeg gør, for jeg gør det jo ironisk". Dermed sagt, at kælling ikke betyder kælling, perker ikke perker, bøsserøv ikke bøsserøv, for vi lever jo i en postfeministisk og post-alt muligt andet-tid, hvor vi alle ved bedre. Og så er det jo både absurd at gå i modangreb. For du troede vel ikke, jeg mente det?